

**ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
НА ОСНОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

УДК 378.011.3: 371.4

*Ольга Андреева, аспірантка кафедри дошкільної та початкової освіти
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

**ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ НА ОСНОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

У статті розглядається позиція В.О. Сухомлинського щодо образу вчителя, зокрема, пов'язана з виявленням впливу особистості педагога, його професійних якостей на характер взаємин з учнями та батьками, й на позицію в суспільстві. Зроблено аналіз положень з його праць, які можуть бути покладені в основу концепції іміджу сучасного вчителя. Дається аналіз втілення образу вчителя, створеного В.О. Сухомлинським, в сучасну практику професійно-педагогічної освіти.

***Ключові слова:** імідж учителя, позитивний професійний імідж, образ учителя, особистість педагога, особистісно-професійні якості вчителя, позиція вчителя в суспільстві.*

Лит. 7.

*Ольга Андреева, аспірантка кафедри дошкільного і начального образования
Луганского национального университета имени Тараса Шевченко*

**ФОРМИРОВАНИЕ ПОЗИТИВНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ИМИДЖА
БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НА ОСНОВЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ
В.А. СУХОМЛИНСКОГО**

В статье рассматривается позиция В.А. Сухомлинского в отношении образа учителя, которая связана с выявлением влияния личности учителя, его профессиональных качеств на характер взаимоотношений с учениками и родителями, и на позицию в обществе. Проанализированы основные положения из его трудов, которые могут быть положены в основу концепции имиджа современного учителя. Дается анализ воплощения образа учителя, созданного В.А. Сухомлинским, в современную практику профессионального педагогического образования.

***Ключевые слова:** имидж учителя, позитивный профессиональный имидж, образ учителя, личность педагога, личностно-профессиональные качества учителя, позиция учителя в обществе.*

*Olga Andreyeva, Postgraduate Student of Preschool and
Primary School Education Department
Luhansk national university by T. Shevchenko*

**THE FORMATION OF THE POSITIVE PROFESSIONAL IMAGE OF FUTURE TEACHER
ON THE BASIS OF THE PEDAGOGICAL SYSTEM CREATED BY V. SUKHOMLYNSKY**

This article examines V. Sukhomlynsky's position relate education to the image of the teacher, which is connected with the revelation of the influence of the teacher's personality, his professional qualities on the type of the relations with pupils and parents and on the position in a society. Analyzes personal and of the modern teacher and the image of the teacher as one of the significant elements which forms teacher's personality.

***Keywords:** image of a teacher, positive professional image, teacher's personality, teacher's personally professional qualities, teacher's position in a society.*

Постановка проблеми. Формування позитивного професійного іміджу майбутнього вчителя зумовлена втратою в сучасному суспільстві високого статусу професії вчителя, знеціненням соціального престижу педагогічної професії та негативним забарвленням образу вчителя, що культивується засобами масової інформації, літературою, кіно, а іноді підігривається діями самих учителів. Образ учителя в суспільстві нерідко створюють досить далекі від професії і праці вчителя люди. Саме тому частіше за все цей образ стереотипний і відірваний від реалій,

хоча, безумовно, не можна не рахуватися з цими стереотипами. Ще В.О. Сухомлинський, свого часу, зазначав: “Зрештою вже набридло пусте базікання, набридло, що у тонкі, потребує глибоких наукових знань, справи виховання втручаються неуки” [5, 125]

В 60 – 70 роки ХХ століття, роки найбільш активної педагогічної діяльності В.О. Сухомлинського, слова імідж ще не було в обігу і тому ми його не знайдемо в працях ученого. Але все, що стосується іміджу вчителя, безумовно, відображається в працях Сухомлинського дуже яскраво. Особливе значення для нас мають ті

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НА ОСНОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ В.О. СУХОМЛІНСЬКОГО

риси, які привніс в образ педагога цей видатний вчитель.

Образ учителя глибоко хвилював видатного педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського, причому він вважав, що з учителя починається пізнання дитиною світу людини. Учитель, на його думку, це скульптор, який творить людину майбутнього, причому скульптор особливий, не схожий на інших. Виховання – творення Людини – становить суть професії вчителя. Суспільство дивиться на вчителя як на професійного творця особистості, як на майстра-скульптора, від якого величезною мірою залежить майбутнє нашої країни [4, 149].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналізу педагогічної діяльності В.О. Сухомлинського присвячені дисертаційні дослідження О.В. Сарасвої, Н.А. Калініченко, Ю.Г. Новгородської, І.П. Наливайко, І.І. Буєвої, Г.В. Калмикова та інших. Питанням вивчення образу вчителя присвячені дисертаційні дослідження І.Ю. Зубкової, Н.Д. Дудіної, С.П. Ільїної, М.Н. Фреловської та інших.

Мета статті полягає у висвітленні та систематизації поглядів В.О. Сухомлинського на образ учителя та визначення шляхів використання педагогічної спадщини ученого у формуванні позитивного професійного іміджу.

Виклад основного матеріалу. Глибоке вивчення праць В.О. Сухомлинського дозволило нам виділити кілька напрямів у творенні ним образу педагога: особистість вчителя, його особистісно-професійні якості, характер взаємин з учнями, батьками, позиціонування вчителем себе в суспільстві.

В.О. Сухомлинський створив цілісне вчення про вчителя, його невичерпну й багатогранну працю, вказуючи на необхідність постійного всебічного вдосконалення його знань, теоретичної і практичної підготовки. Оцінюючи особистість педагога, Сухомлинський виділяв наступні характеристики: духовне багатство, щедрість, порядність, працелюбність, любов і повага до дитини, ерудованість, скромність, людяність, вміння випереджувати свій час. У той же час він вважав, що жоден учитель не може бути універсальним, абстрактним втіленням в одній особі лише переваг і позитивних якостей. У кожному щось переважає, кожен має щось неповторне, здатний яскравіше, повніше за інших розкрити, виявити себе в якій-небудь сфері духовного життя, що і забезпечує вплив індивідуальності педагога на учнів. Учителем за покликанням стає той, хто безмежно вірить в людину і добрий початок у ній [3, 10].

У формуванні образу педагога В.О. Сухомлинський надавав перевагу рівню його особистісної

культури, яку розглядав як важливий компонент професійної майстерності: “Поряд з кожним вихованцем повинна стояти яскрава особистість” [2, 105].

Видатний педагог був переконаний у тому, що важливий шлях становлення особистості вчитель проходить разом зі своїми учнями. Від того, якою особистістю є педагог, значною мірою залежить якість результату освітньої діяльності. Василь Олександрович ставив дуже високі вимоги до особистості педагога як керівника й організатора навчально-виховного процесу: “Ми повинні бути прикладом багатства духовного життя; лише за цієї умови ми маємо право виховувати” [3, 22]. Високі особистісні якості вихователя, його знання й життєвий досвід повинні стати для дітей беззаперечним авторитетом. Під авторитетом педагог-новатор розумів творіння розуму й душі вчителя, вміння затвердити в колективі дітей глибоку повагу до своїх ідеалів, принципів, переконань. Основою авторитету педагога є його діяльність, яка стає прикладом для вихованців [5, 623].

На жаль, ці вимоги, що були на той час відображенням вимог суспільної моралі, сьогодні виявилися розмитими: окремі молоді вчителі дозволяють собі реалізовувати власні амбіції, виставляючи на своїх сайтах, Інтернет-сторінках фото у спідній білизні, відвертих купальниках і навіть оголеними. При цьому вони не тільки не вбачають у цьому нічого страшного, а навпаки вважають, що таким чином заробляють авторитет серед учнів на власній сексуальності, забуваючи про цнотливість, високу моральність, як особистісну та професійну якість педагога. На наш погляд, це сталося тому, що у вищій школі останнім часом не приділялося належної уваги формуванню іміджу майбутнього педагога. Що ще більше актуалізує необхідність звернення до праць В.О. Сухомлинського в межах вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

У своїх чисельних працях В.О. Сухомлинський постійно використовував поняття “справжній педагог” й давав всебічну характеристику особистісних якостей учителя. На думку педагога-гуманіста, справжнього вчителя повинна виділяти повага до особистості учня, його людської гідності, потреба нести свої знання людям, гармонійна єдність ідеалів, принципів, переконань, поглядів, захоплень, смаків, симпатій і антипатій, морально-етичних принципів в словах і вчинках, любов до власної справи, висока кваліфікація і творчий підхід до навчання і виховання. Виходячи з цих вимог, Сухомлинський розробив методику добору вчительських кадрів, головними принципами якої були: моральне право

вчити і виховувати дітей; працелюбність; любов до дітей, віра в те, що кожна дитина, з якими б труднощами не було б пов'язане її виховання, може стати гарною людиною.

В.О. Сухомлинський підкреслював, що вплив особистості педагога стає реальною силою за умови щирої, невдаваної і разом з тим мудрої, осмисленої любові і поваги до дітей. Саме розумна любов і повага роблять дитину сприйнятливою до впливу педагога, тому вчитель завжди повинен бачити перед собою не просто школяра, а людину. Щоб любити дитину, необхідно її знати. Тому серед багатьох якостей справжнього педагога одне з перших місць займає глибоке знання духовного життя і особливостей розвитку дітей. Він стверджував: немає абстрактної дитини. Кожному вихованцю притаманні, крім загальних, типових якостей, й своєрідні, неповторні індивідуальні риси. Кожна дитина – унікальний світ, куди вихователь може проникнути тільки за допомогою особливого педагогічного “ключика” [3, 38].

На думку В.О. Сухомлинського, з усіх моральних якостей найбільш суттєвою для вчителя є любов до дітей: “Що значить гарний вчитель? Це, перш за все людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить в те, що кожна дитина може стати гарною людиною, уміє дружити з дітьми, приймає близько до серця дитячі радощі і прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й сам був дитиною... Бо любов до дитини в нашій спеціальності – це плоть і кров вихователя як сили, здатної впливати на духовний світ іншої людини. Педагог без любові до дитини – все одно, що співак без голосу, музикант без слуху, живописець без почуття кольору” [5, 42]. Але йдеться про мудру людську любов, яка одухотворена глибоким знанням людського, розумінням усіх слабких і сильних сторін особистості, – про любов, що застерігає від нерозсудливих вчинків і надихає на вчинки чесні, благородні. Любов, яка вчить жити... Любов до дітей надихає вихователя, є для нього джерелом, з якого він постійно черпає нові сили. Мудра любов до дітей – вершина педагогічної культури, думки і почуттів – зазначав видатний педагог. Сердечність, теплота, доброзичливість по відношенню до дитини, на його думку, – те, що можна назвати загальним словом доброта, є результатом значної, тривалої праці педагога над самовихованням почуттів [6, 290].

Учительська професія, писав Сухомлинський, – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини. Вона вимагає від педагога чуйності, сердечної турботи про людину. Учителеві не можна бути холодною, байдужою

людиною. Занадто безпристрасного вчителя діти не люблять, вони ніколи не розкривають перед ним своє серце. Але водночас учителеві треба вміти контролювати свої сердечні поривання розумом, не піддаватися емоційній стихії. Мистецтво і майстерність педагога полягає в умінні поєднувати сердечність з мудрістю [3, 149].

Визначимо, як образ учителя, створений В.О. Сухомлинським, втілюється в сучасній практиці освіти, чи залишається він актуальним в умовах сьогодення. На жаль, для майбутніх учителів характерним залишається ігнорування професійної рефлексії, мінімум діалогізму в навчальному процесі вузівської підготовки, які б навчали студентів розуміти дітей, не вміння знайти спільну мову, протистояти агресивній поведінці учнів по відношенню до інших. На жаль, звичним явищем стають факти розміщення в соцмережах несхвальних характеристик на адресу вчителів і жахливих відеороликів, а навіть жорстокого погроження фізичною розправою або розстріл учителів прямо на уроці. Отже, майбутнім учителям вкрай важливо навчитися подавати себе правильно, будувати довірливі стосунки з дітьми, вчитися розуміти дітей, щоб посісти гідне місце в житті дітей. Зазначене актуалізує проблему іміджу вчителя і змушує ще більше вдуматися в слова В.О. Сухомлинського для пошуку дієвих форм донесення мудрості видатного педагога до свідомості сучасних студентів.

Знову повернемося до творів педагога. В.О. Сухомлинський стверджував, що на процес виховання впливають взаємовідносини вчителя і учнів, тому вчитель повинен бути не тільки наставником, але й другом учнів, перейнятися їхніми інтересами, разом з ними долати труднощі, переживати, радіти й сумувати. Шлях до серця дитини лежить через дружбу, через спільні інтереси, захоплення, почуття, переживання [4, 129]. Особливе значення при цьому має оптимізм, віра педагога в те, що його учні прекрасні діти, що хороше в них обов'язково перемаже, треба тільки допомогти їм в цьому. Саме ці якості, на думку Сухомлинського, є невичерпним джерелом енергії, нервових сил, здоров'я не тільки педагога але й його вихованців. Порушення ж принципів партнерства у спілкуванні з учнями спричиняє агресію учнів, призводить до втрати поваги до вчителя.

Не втратила актуальності думка майстра про принципово важливу складову взємовідносин вчителя з учнями – почуття гумору педагога: “Веселого, бадьорого, незлобливого вчителя діти люблять і поважають уже тому, що й вони – народ веселий, який володіє почуттям гумору.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НА ОСНОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Відсутність в учителя почуття гумору зводить стіну взаємного нерозуміння: учительне розуміє дітей, діти не розуміють учителя” [3, 15]. Гумор знімає збудження й роздратування, послаблює пружину гальмування, лікує, підтримує але й може завдавати болю. У зв'язку з цим В.О. Сухомлинський стверджував, що гумор – дуже серйозний засіб виховного впливу, тому слід приділяти увагу вихованню емоційної, моральної й естетичної культури, здатності відчувати складність духовного світу людини, готовність і здатність бути добрим і доброзичливим. Уміння незлобливо, доброзичливо висміювати негативне, жартом підтримувати й заохочувати позитивне – важлива риса хорошого вчителя й хорошого учнівського колективу [7, 97].

Доброзичливість – складова душі педагога, веління його серця. Бути доброзичливим означає, за В.О. Сухомлинським, ставитися до учня як до власної дитини. Доброзичливість педагога – це насамперед уміння не допустити, щоб дитина відчула себе поганою, застерегти її від помилкових кроків. На його думку, доброзичливість треба виховувати через навчання дітей пізнавати світ серцем, відчувати серцем стан, в якому перебуває будь-яка людина, що зустрілася на життєвому шляху, заглянувши в обличчя, в очі людини відчуті її внутрішній світ. Виховання доброзичливості дуже тонкий, тривалий процес, що потребує від педагога великого такту, уваги, вдумливості, глибокого знання внутрішнього духовного світу кожної дитини [3, 23]. Впевненість у цій місії педагога спонукало до створення “Азбуки моралі” як засобу подолання емоційної нерозвиненості, що вчить розуміти сутність добра і зла, честі і безчестя, справедливості й обману.

Приймаючи до уваги слова В.О. Сухомлинського про важливість у виховній роботі вчителя змісту матеріалу, тону розмови, часу цієї розмови, зовнішнього вигляду вчителя, й манери його поведінки. Слово вчителя – незамінний інструмент впливу на душу вихованця. Мистецтво виховання, на думку педагога, включає, перш за все, мистецтво говорити, звертатися до людського серця. Уміння вчителя говорити з учнями є частиною культури педагога. Учитель у слові виражає себе – свою культуру, свою моральність, своє ставлення до вихованця [1, 93]. Тому на заняттях з педагогічних дисциплін, на педагогічній практиці ми намагаємося вчити студентів культурі мовлення, спілкування, поведінки, тощо за допомогою виконання різноманітних вправ, аналізу й розв'язання конкретних педагогічних ситуацій. Наприклад, щоб сформувати вміння звертатися до учнів ми пропонуємо студентам підібрати різні

форми звернення до дітей у відповідності до даних обставин: на спортмайданчику, під час прибирання класу, чаювання, на уроці, під час бесіди або дискусії й таке інше. Розвитку вміння виражати своє ставлення до учнів та їх вчинків сприяють вправи типу: знайти 100 способів похвалити учня, відтворити позитивне підкріплення на адресу дітей вербально або мімично. Слід зазначити, наголошував В.О. Сухомлинський, що вчитель розкривається перед учнями в єдності слова і поведінки. Кожний прояв педагога повинен відображати його особистість, його моральність, людяність, доброту, правдивість. Скільки б добрих слів не говорив учитель, вони залишаться для вихованців порожнім звуком, якщо вони не побачать цих слів і закликів в житті свого наставника [1, 94]. З огляду на вище зазначене, при вивченні праць педагога з великої літери студенти на заняттях створюють “Азбуку якостей” педагога. Основою успіху вчителя, вважав В.О. Сухомлинський, є духовне багатство і щедрість його душі, вихованість почуттів і високий рівень загальної емоційної культури, уміння глибоко вникнути в сутність педагогічного явища. Дещо пафосно сприймаються, сьогодні, ці слова, проте суть їх не перестала бути актуальною.

На жаль, в університетській підготовці, ми на цьому наполягаємо, дуже мало приділяється уваги цим питанням. Часто розмова про імідж та професійну майстерність на заняттях ведеться формально, нецікаво, думки В.О. Сухомлинського вивчаються за формальними підходами: лише перелік праць або біографія. Все це спричиняє те, що важливі думки вченого та педагога залишаються поза увагою студентів. В нашому навчальному закладі ми намагаємося залучити студентів до аналізу таких питань як позитивний професійний імідж педагога, його педагогічна майстерність не тільки під час аудиторних занять та практики, а й проводячи різноманітні позанавчальні заходи, наприклад: педагогічні читання праць класиків педагогіки; конкурси педагогічної майстерності “Мистецтво бути педагогом”, “Педагогічний турнір”; презентації педагогічних спеціальностей коледжу: “День дошкільника”, “День Вчителя”, “День Психолога”, “День Соціального Педагога” з метою підвищення професійного рівня студентів і найбільш повної реалізації їх творчого потенціалу як майбутніх педагогів.

Особливу увагу ми приділяємо готовності до побудови відносин учителя з родинами, тому враховуємо слова В.О. Сухомлинського, який зазначав: “Якнайменше викликів у школу матерів і батьків для моральних нотацій дітям, і якнайбільше духовного спілкування дітей з

ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

батьками, що приносить радість матерям і батькам” [6, 57]. Заклик зміцнювати зв'язки з батьками, намагатися отримати від них підтримку залишається важливим і дотепер.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи аналіз проблеми образу вчителя в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського та використання його у формуванні професійного іміджу, зазначимо таке:

1) ідеї видатного педагога актуальні і в наш час;
2) оптимальними засобами засвоєння ідей Сухомлинського є включення їх у зміст професійних дисциплін;

3) формування позитивного професійного іміджу сприяє звеличенню особистості вчителя і створенню привабливого образу педагога в сучасному суспільстві.

1. Богуш А.М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі.

Монографія. / А.М. Богуш. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2008. – 272 с.

2. Сараєва О. Учитель у педагогічній системі В.О. Сухомлинського // Науковий вісник МДУ. Педагогічні науки. Зб. наук. праць. – Вып. 8. – Миколаїв. – 2004. – С. 104–108.

3. Сухомлинский В.А. Сто советов учителю. / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. шк., 1988. – 304 с.

4. Сухомлинский В.А. Разговор с молодым директором школы. / В.А. Сухомлинский. – М.: “Просвещение”, 1973. – 204 с.

5. Сухомлинский В.О. Выбранные творения в 5-ти т. – Т. 4. / В.О. Сухомлинский. – К.: “Рад. школа”, 1976. – 640 с.

6. Сухомлинский В.А. Этюды о коммунистическом воспитании: слово учителя о нравственном воспитании. / В.А. Сухомлинский. – Москва, 1976 // Хрестоматия по педагогике: учебное пособие / Ред. З.И. Равкин; Сост. Бушканец, Б.Д. Леухин. – Москва: “Просвещение”, 1976. – С. 183–188.

7. Тулина Е.Г. В.А. Сухомлинский о роли юмора в воспитании. / Е.Г. Тулина // Страницы истории педагогики. – Вып. 7. – Пятигорск. – 1997. – С. 93–96.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014

УДК 371:37.03

Людмила Пагута, аспірант кафедри культурології та українознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

У статті розглядається проблема перебудови системи освіти в сучасних умовах. Розкриваються особливості особистісного виміру освітньої сфери крізь призму її спрямованості на розвиток творчої, мислячої, діяльної людини.

Ключові слова: освіта, освітній простір, особистість, розвиток, мислення, діяльність, творчість.

Літ. 7.

Людмила Пагута, аспірант кафедри культурології та українознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ЛИЧНОСТНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ЕЕ МОДЕРНИЗАЦИИ

В статье рассматривается проблема реструктуризации системы образования в современных условиях. Раскрываются особенности личностного измерения образовательной среды сквозь призму ее ориентации на развитие творческого, мыслящего, деятельного человека.

Ключевые слова: образование, образовательное пространство, личность, развитие, мышление, деятельность, творчество.

Lyudmyla Pahuta, Postgraduate Student of Cultural and Ukrainian Department Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

THE PERSONALITY DIMENSION OF THE EDUCATIONAL SYSTEM IN THE CONDITIONS OF ITS MODERNIZATION

The article observes the problem of the educational system restructuring in the modern conditions. The peculiarities of the personality dimension of the educational area through the prism of its orientation to the development of a creative, cogitative, active person are revealed.

Keywords: education, educational area, personality, development, thinking, activity, creation.

Постановка проблеми. Світ в цілому та суспільство і кожна людина зокрема ніколи не стоять на місці, а перебувають в постійному русі, безперервно змінюються. Зміни, які відбуваються у суспільстві, зачіпають різні сфери: економічну,